

บทที่ 1.

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทย เป็นสื่อกลางที่คนไทยทั้งชาติใช้ทำความเข้าใจติดต่อกัน ก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยทำให้ชาติดำรงเอกราชอยู่ได้ การอนุรักษ์และสืบทอดภาษาไทยนับเป็นภาระสำคัญยิ่งที่คนไทยทุกคนจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน มิได้เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนในชาติควรได้ร่วมมือกันบำรุงรักษา ส่งเสริมและเผยแพร่ให้ดำเนินไปอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ ดังที่ พระยาอนุมานราชธน (2515: 49-50) ได้กล่าวถึงวิธีการสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดภาษาไทยอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้ว่า คือ การให้การศึกษาดูแลโดยที่ภาษานั้นเกี่ยวข้องกับมนุษย์ไปตลอดชีวิต การให้การศึกษาดูแลจึงมิใช่จะกระทำเพียงเฉพาะในช่วงวัยใดวัยหนึ่ง แต่ควรเป็นไปตลอดชีวิต วิธีการถ่ายทอดนั้นมีทั้งการถ่ายทอดโดยตรงและโดยอ้อม การถ่ายทอดโดยตรงนั้นก็คือ การที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษามีครูเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดโดยตรง ส่วนการถ่ายทอดโดยอ้อมนั้น ก็คือ การที่คนในสังคมได้เรียนรู้จากการอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ หรือเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งบางครั้งผู้ได้รับการถ่ายทอดก็ไม่รู้ตัว นอกจากนี้ หม่อมราชวงศ์ อคิน ทรัพย์พัฒน์ (2522: 162) ได้กล่าวว่า สถาบันการศึกษาทำหน้าที่อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ และถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรม ตลอดจนจัดประสบการณ์ของชีวิตให้แก่ผู้เรียนตามความมุ่งหมายของสังคม การศึกษาเป็นกระบวนการนำสมาชิกใหม่ เข้าสู่วิถีชีวิตในสังคมของ เขา นั้นเอง

การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยการถ่ายทอดให้เยาวชน รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้ ดังนั้นคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2520: 15) จึงได้ประกาศแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 โดยเน้นถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมไว้ในหมวดที่ 6 ข้อ 50 ว่า "รัฐพึงจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและก่อให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียม

ประเพณีอันดีงาม รวมทั้งสถานที่และวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์

ส่วนในด้านหลักสูตรนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 7-15) ได้กำหนดหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ที่เน้นถึงความสำคัญของภาษาไทยในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ไว้ในหลักการของหลักสูตรข้อ 3 ว่า "เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนใฝ่ใจแสวงหาความรู้ ความจริง เพื่อให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา ความสำนึกและความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม และงานสร้างสรรค์ของมนุษย์" และในจุดหมายข้อ 4 ว่า "เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม"

นอกจากนี้จุดประสงค์วิชาภาษาไทยข้อ 1, 2 และ 7 กำหนดไว้ว่า

ข้อ 1 เพื่อให้ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารของประชาชาติไทย ให้มีค่านิยมอันพึงประสงค์ในการเรียนภาษาไทย และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมทางภาษาของชาติ

ข้อ 2 เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของภาษาและรู้จักสังเกตลักษณะทั่วไปของภาษาไทย สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ถูกต้องตามระเบียบของภาษา

ข้อ 7 เพื่อให้ประจักษ์ในคุณค่าของวรรณคดีตามควรแก่วัยและศักยภาพ สามารถอ่านและเข้าใจวรรณคดีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และที่สร้างสรรค์ขึ้นในปัจจุบัน

จากสาระสำคัญของหลักสูตรในหลักการ จุดหมาย และจุดประสงค์วิชาภาษาไทย เห็นได้ว่าหลักสูตรได้กำหนดเป็นแนวทางอย่างกว้าง เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถสอดแทรกความรู้ และปลูกฝังค่านิยมให้เยาวชนหรือนักเรียนเห็นคุณค่าในศิลปะ วัฒนธรรม และวรรณคดี อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาตินั้น นับเป็นบทบาทและหน้าที่สำคัญของครูผู้สอนทุกระดับชั้น ดังที่ สุจิตต์ บัวพิมพ์ (2532: 826-827) กล่าวถึง การอนุรักษ์และเผยแพร่วรรณคดี ศิลปะ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย สรุปได้ว่า การที่จะอนุรักษ์และเผยแพร่วรรณคดีพื้นบ้านในลักษณะของศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้าน ควรจะนำวิชาเหล่านี้เข้าสู่ระบบการศึกษา แนวทางที่กระทำได้คือ จัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่กำหนดเนื้อหาสาระในวิชาเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ส่วนหลักสูตรวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ได้กำหนดเนื้อหาวิชาใน รายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ดังที่ สุจริต เพียรชอบ (2531: 32) กล่าวว่า

...ในด้านวัฒนธรรมนั้น หนังสือเรียนทั้งวรรณวิจิตรและทักษะพัฒนา มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเป็นอันมาก ในวิชาเลือกก็มีรายวิชาที่ เอื้อต่อหลักการถึง 8 รายวิชา คือ ท 021 การอ่านและพิจารณา วรรณกรรม ท 022 วรรณกรรมปัจจุบัน ท 031 ประวัติวรรณคดี 1 ท 032 ประวัติวรรณคดี 2 ท 033 วรรณคดีมรดก ท 034 การ พินิจวรรณคดีมรดกเฉพาะเรื่อง ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม และ ท 092 ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย...

ในด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรหม (2523: 49) ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยไว้ว่า

...การสอนภาษาไทยไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษา หลักภาษา หรือ วรรณคดีก็ตามจะต้องมีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีแทรก อยู่ด้วย ครูภาษาไทยจึงควรที่จะสร้างบรรยากาศ จัดสภาพการ เรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตร เพื่อ ให้น่าสนใจให้นักเรียนรักภาษาไทย รักชาติ และคิดที่จะทะนุ บำรุงรักษาภาษาไทยและวัฒนธรรมสาขาอื่น ๆ ไว้สืบไป...

เห็นได้ว่า ครูมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการเรียนการสอนจึงต้องเป็นกระบวนการที่ครูและนักเรียนมี บทบาทสำคัญเท่า ๆ กัน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และได้ฝึกทักษะทั้งสี่ คือ การฟัง พูด อ่าน เขียน อย่างสนุกสนาน ครูสามารถทำได้หลายวิธี ดังที่ สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรหม (2523: 298) กล่าวว่า

...การเรียนการสอนภาษาไทยนั้น นอกจากจะมุ่งให้นักเรียนเกิด ความรู้ความเข้าใจแล้ว ผู้สอนควรที่จะได้พยายาม สร้างบรรยากาศ ให้เต็มไปด้วยความรื่นรมย์ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียน เกิดความสนุกสนาน และเห็นว่าภาษาไทยน่าเรียน นอกจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

สถานการณ์จำลอง เกมการเล่นแล้ว เพลงก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะ
ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนให้ดียิ่งขึ้น...

เพลง เป็นกิจกรรมที่สร้างความพึงพอใจให้แก่มนุษย์ ดังนั้นการนำเพลงมาเป็น
สื่อการเรียนการสอนภาษาไทยย่อมเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน คือ ทำให้บทเรียนน่าสนใจ เกิด
ความสนุกสนาน จดจำบทเรียนได้ดี และได้มีโอกาสแสดงออก ส่วนเพลงที่นำมาใช้นั้น ครู
สามารถนำมาใช้ได้ทุกทำนอง ดังที่ สุจริต เพียรชอบ (2531: 1025-1029) กล่าวไว้
สรุปได้ว่า การแต่งเพลงประกอบการสอนวิชาภาษาไทย ครูสามารถนำทำนองเพลงต่าง ๆ
เช่น ทำนองเพลงที่เด็กร้องเล่น ทำนองเพลงไทยเดิม ทำนองเพลงไทยสากล ทำนองเพลง
ไทยลูกทุ่ง ทำนองเพลงสากล หรือทำนองเพลงต่าง ๆ ที่รู้จักกันแพร่หลาย แล้วแต่ง
เนื้อเพลงเกี่ยวกับภาษาไทยโดยยึดทำนองเพลงเป็นหลัก

เห็นได้ว่า ครูสามารถนำทำนองเพลงมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยได้ทุก
ทำนอง บทเพลงพื้นบ้านภาคกลางเป็นอีกทำนองหนึ่งที่ครูสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอน
ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นบทเพลงที่มีทำนองเรียบง่าย ดังที่ สุกัญญา สัจฉายา
(2525: 1) กล่าวถึง ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านภาคกลางไว้ว่า

...ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้าน คือ ความเรียบง่าย และมีลักษณะ
เฉพาะท้องถิ่น ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบและทำนอง
ความเรียบง่ายของรูปแบบ คือ การซ้ำคำ ซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้าง
ของจังหวะสัมผัส (Isorhythmic structure) ภาษาที่ใช้เป็น
ภาษาพูดธรรมดา ส่วนความเรียบง่ายในทำนอง คือ มีทำนอง
ไม่ซับซ้อน มีระดับเสียงซ้ำไปซ้ำมา (Recurring tone) มี
ช่วงจังหวะหยุด (Interval) ที่แน่นอนจึงง่ายและสะดวกต่อการ
จดจำ...

เพลงพื้นบ้านจัด เป็นสื่อพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีคุณลักษณะ เหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็น
นวัตกรรมทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี ดังที่ เอนก นาวิกมูล (2531: 914-915)
กล่าวไว้สรุปได้ว่า ถึงแม้ว่าสื่อพื้นบ้านบางอย่างจะล้าสมัย เช่น เพลงพื้นบ้านหากมีผู้นำ
มาปรับปรุงให้เข้าสมัยและมีคุณภาพ ก็สามารถปลุกความสนใจขึ้นมาได้อีก

ในปัจจุบัน เพลงพื้นบ้านภาคกลางซึ่งเป็นที่นิยมของคนทั่วไป ได้แก่ เพลงฉ่อย
เพลงอีแซว และลำตัด เพลงพื้นบ้านภาคกลางเป็นเพลงที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลในท้องถิ่น

ภาคกลาง ดังนั้นการนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนภาษาไทย นับว่ามีประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเองและเป็นประโยชน์ต่อชาติอีกด้วย

ดังนั้นในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูภาษาไทย และมองเห็นความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอโครงการการใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 5 เพื่อเป็นแนวทางเสนอแนะวิธีปฏิบัติไปยังครูผู้สอนวิชาภาษาไทย เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนภาษาไทยน่าสนใจและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็น การปฏิบัติ และความต้องการในการนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ของครูภาษาไทยและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อนำเสนอโครงการการใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ได้แก่ เพลงเดินก้า เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงเหย่ย เพลงหวงมาลัย และ ลำตัด
2. ประชากรเป็นครูภาษาไทยและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 5
3. หนังสือเรียนภาษาไทยที่นำมาประกอบการสร้างโครงการ ได้แก่ วารณวิจักขณ์ เล่ม 1, 2 ทักษพัฒนา เล่ม 1, 2 ภาษาพิจารณา เล่ม 1, 2 และภาษาที่วัฒนธรรมของ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และ นิพนธ์ อินสิน, สมพันธ์ุ เลขะพันธ์ุ, ประจักษ์ ประภาพิทยาการและคณะ
4. การศึกษาความคิดเห็น การปฏิบัติ และความต้องการการนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 5 ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 4.1 ด้านความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายในการใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
- 4.2 ด้านเนื้อหาวิชาภาษาไทยที่ใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
- 4.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
- 4.4 ด้านการนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

วิชาภาษาไทย

- 4.5 ด้านวิธีการวัดและประเมินผลกิจกรรมการเรียนการสอนที่นำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาใช้
- 4.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

ข้อตกลงเบื้องต้น

การนำเสนอตัวอย่างโครงการการใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยใช้ด้านเนื้อหาวิชาภาษาไทย และด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิชาภาษาไทยที่ครูและนักเรียนมีความเห็น ว่า ต้องการนำมาใช้มาก เป็นอันดับแรกของแต่ละ เนื้อหาวิชา และของกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย ถ้าครูและนักเรียนมีความเห็นตรงกัน ผู้วิจัยนำเสนอเพียงโครงการเดียว หากครูและนักเรียนมีความเห็นไม่ตรงกันก็นำเสนอเป็น 2 โครงการ ส่วนเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่นำมาสร้างเป็นตัวอย่างโครงการนั้น ผู้วิจัยใช้ เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่ครูภาษาไทยร้องได้ร้อยละ 10 ขึ้นไป ได้แก่ เพลงเดินกำ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงเหย่ย เพลงหวงมาลัย และลำตัด

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การนำเสนอโครงการ หมายถึง การแสดงแนวทางในการจัดและดำเนินการ เกี่ยวกับกิจกรรมในการสอนวิชาภาษาไทย ซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการสอน การประเมินผล แนวทางในการจัดกิจกรรม และผลที่คาดว่าจะ ได้รับ

เพลงพื้นบ้านภาคกลาง หมายถึง เพลงของชาวบ้านที่ร้องได้คอบกันระหว่าง ฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง มีลูกคู่ร้องรับ ซึ่งร้องกันแถบจังหวัดในภาคกลาง เช่น จังหวัด สุพรรณบุรี กาญจนบุรี อ่างทอง อยุธยา นครปฐม ปทุมธานี ฯลฯ ได้แก่ เพลง

เดินก้าว เพลงน้อย เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงเหย่ย เพลงพวงมาลัย และลำตัด

วิชาภาษาไทย หมายถึง วิชาภาษาไทยที่เปิดสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
พุทธศักราช 2524

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 5

ครูภาษาไทย หมายถึง ผู้ที่สอนวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 5

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 5

เขตการศึกษา 5 หมายถึง อาณาเขตที่รวมหน่วยงานที่รับผิดชอบในการ
ดำเนินการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ได้แก่ โรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขต ในจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี
ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม และสุพรรณบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความคิดเห็น การปฏิบัติ และความต้องการเกี่ยวกับการนำเพลง
พื้นบ้านภาคกลางมาใช้ในการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียน
มัธยมศึกษา เขตการศึกษา 5
2. เป็นแนวทางแก่ครูภาษาไทยในการนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาใช้ในการสอน
วิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้อย่างเหมาะสม
3. เป็นการกระตุ้นให้ครูและนักเรียนเห็นคุณค่าของเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ซึ่ง
เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะในท้องถิ่นของตน
4. เป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าวิจัย เรื่อง เกี่ยวกับ เพลงพื้นบ้านภาคกลางต่อไป